

PRIJELAZ I PRILAGODBA STUDENATA NA STUDIJ

Jednogodišnje praćenje

KATICA LACKOVIĆ-GRGIN
IZABELA SORIĆ
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 159.922:378
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno
: 1995-01-24
Received

Na uzorku studenata Filozofskog fakulteta u Zadru izvršena su dva ispitivanja: na početku studija i nakon godine dana studiranja. Cilj istraživanja bio je utvrditi prirodu usamljenosti kod studenata, trajnost efekata promjene mjesta boravka, te financijskih i studijskih opterećenja na samopoštovanje i usamljenost studenata. Željelo se provjeriti koje od navedenih varijabli, uz još neke osobne i okolinske, dobro prognoziraju prilagodbu studija. Indikatori prilagodbe bili su zadovoljstvo uspjehom i procjena stresnosti na prvoj godini studija.

Rezultati pokazuju da je usamljenost studenata situacijska, što govori u prilog shvaćanju da je separacija od značajnih osoba stresni događaj ali bez trajnijih efekata na usamljenost. Samopoštovanje je stabilno a trajni su i efekti studijskih opterećenja na samopoštovanje. Također, samopoštovanje se pokazalo dobrim prediktorom zadovoljstva uspjehom i stresnosti na prvoj godini studija, jednako kao i promjena mjesta boravka.

Na osnovi rezultata sugerira se da bi za proučavanje kratkoročnih posljedica prijelaza na studij valjalo birati one psihološke varijable koje predstavljaju stanja, a za predikciju dugoročnih posljedica valjalo bi odabirati crte.

Uvod

U Hrvatskoj već godinama vlada povećani pritisak mlade generacije na sveučilišta, posebice na studije društvenih i humanističkih znanosti. Zbog toga na studij ne dolaze samo slabije obrazovno pripremljeni nego i oni sa skromnijim intelektualnim sposobnostima, kojima nedostaju i strategije suočavanja s promijenjenim okolnostima života i učenja

Sukladno tome govore i rezultati Grgina i suradnika (1985), da srednjoškolci koji svakako namjeravaju nastaviti školovanje na fakultetu (njih 36%) postižu značajno više rezultate na testu inteligencije i imaju značajno bolji školski uspjeh od onih koji bi školovanje nastavili samo ako se ne uspiju zaposliti (njih 26%). Najniže rezultate postigli su oni koji nikako ne namjeravaju nastaviti studij (njih 38%).

Značenje prethodnog obrazovanja za uspješnu prilagodbu studiju potvrđuju brojna istraživanja. Tako npr. Thombas (1995) nalazi da skupine uspješnih i neuspješnih studenata koledža na ispitima krajem prvog semestra najbolje diskriminiraju ocjene općeg uspjeha u srednjoj školi, zatim jasnoća cilja glede karijere, dok se rezultati na testu sposobnosti nisu pokazali važnima za tu diskriminaciju.

Zbog dugotrajnih problema pri zapošljavanju, a u posljednjih nekoliko godina i zbog rata, mnogi mladi ljudi u nas odlučuju se za studij kako bi barem privremeno riješili pitanje svog socijalnog statusa. U takvim okolnostima realno je očekivati da je prijelaz na sveučilište za mnoge mlade stresan životni događaj koji će se odraziti na njihovo prilagođavanje studiju uključujući i uspjeh na studiju. To tim više što istraživanja u stranim zemljama u kojima mladi ljudi nemaju takvih socijalnih problema pokazuju da oni ipak prijelazom na studij doživljavaju više negativnih promjena (Fisher i Hood, 1987). Negativne promjene izražene u nižem samopoštovanju nađene su kod onih koji su zbog studija napustili roditeljski dom ali ne i kod onih koji nisu (Marron i Kayson, 1984).

Empirijski podaci o posljedicama prijelaza na studij ipak nisu sasvim suglasni, jer neki autori izvješćuju o porastu kompetentnosti, neovisnosti i zadovoljstva u onih studenata koji su napustili roditeljski dom (K. i A. Sullivan, 1980).

Naše ispitivanje na studentima-početnicima pokazalo je da se oni koji su zbog studija napustili roditeljski dom ne razlikuju u samopoštovanju od onih koji nisu. Međutim, niže samopoštovanje imali su oni koji su već na početku studij percipirali kao vrlo naporan (Lacković-Grgin i Sorić, 1994).

U pokušaju nalaženja kauzalnih odnosa između samopoštovanja i socijalnih strategija pri prijelazu na univerzitet Nurmi i Eronen (1995) utvrdili

su da je tijekom prve dvije godine studija samopoštovanje vrlo stabilno, isto kao što su stabilne i socijalne strategije. Pri tome samopoštovanje utječe na socijalne strategije, dok je obrnut utjecaj beznačajan.

Dolaskom na studij neki problemi jednaki su za sve studente (npr. prekid sa starim navikama učenja, povećani zahtjevi na intelektualnom planu, traganje za novim prijateljima). Uz te zahtjeve, koji proizlaze iz same uloge studenta, mladi koji su zbog studija napustili roditeljski dom moraju se prilagoditi separaciji od bliskih odraslih, novim uvjetima stanovanja, prehrane, prijevoza i sl.

Prema rezultatima Takahashia i Majima (1994), ako je veza između mladih i njihovih obitelji odviše bliska, oni imaju više problema u prilagodbi na nove uvjete života pri dolasku na studij, posebice pri nalaženju prijatelja. Iako su ovi podaci istraživanja dobiveni u japanskoj kulturi, oni ipak navode na pretpostavku da su mladi iz naše kulture, a koji zbog studija napuštaju roditeljski dom i mjesto boravka, usamljeniji od onih koji žive s roditeljima. Naše ispitivanje na studentima-početnicima doista je pokazalo da su značajno usamljeniji oni koji su promijenili mjesto boravka od onih koji studiraju u mjestu stalnog boravka (Lacković-Grgin i Sorić, 1994). Taj podatak, ali i podaci drugih autora (npr. Rokach, 1989), da je separacija od značajnih osoba antecedenta usamljenosti u adolescenciji, indicira da je riječ o tzv. situacijskoj a ne o kroničnoj usamljenosti. Naime, kronična usamljenost posljedica je dugotrajnih nezadovoljavajućih odnosa tijekom djetinjstva i adolescencije. U ovom istraživanju pokušat će se odgovoriti na pitanje o prirodi usamljenosti na početku studija.

Razlikovanje između situacijske i kronične usamljenosti (ili stanja i crte usamljenosti) nema samo teorijsku relevantnost već je važno i za nalaženje prediktivne vrijednosti ovog konstrukta za uspjeh u studiju. To stoga što neki autori izvještavaju da je usamljenost povezana s prekidom studija (Rotenberg i Morrison, 1993). Pretpostaviti je da bi stanje usamljenosti moglo utjecati na prekid studija već na samome početku dok bi crta usamljenosti mogla utjecati na kasniji tijek studija.

Pored prethodnog uspjeha u školi i jasnoće cilja glede karijere, značajnim prediktorom prilagođavanja tijekom prve godine studija pokazali su se kvaliteta privrženosti obitelji i osjećaj kontrole nad okolinom. Privrženost omogućuje ravnotežu između bliskosti i distance u odnosu s roditeljima, odnosno usklađenost procesa separacije i individuacije, kako pokazuju Holmbeck i Wandrei (1993). U njihovu istraživanju prilagođavanje je operacionalizirano u terminima samopoštovanja, depresivnosti, anksioznosti i nekih somatskih simptoma.

Međutim rezultati većine istraživanja potvrđuju da je samopoštovanje u adolescenciji relativno stabilno. Ranije spomenuti podaci pokazuju da je ono stabilno i pri prijelazu na studij kao i tijekom prve godine studija. To upućuje da bi samopoštovanje moglo biti dobar prediktor prilagodbe studiju a ne indikator prilagodavanja. Na tu ideju navode podaci da su osobne dimenzije, neuroticizam i ekstraverzija, dobri prediktori prilagodavanja (Costa i McCrae, 1984). Dobrim prediktorima mentalnog zdravlja pri prijelazu na studij pokazali su se neuroticizam, lokus kontrole i ekstraverzija (Lu, 1994).

Ako na uzorku ispitanika ovog istraživanja ne bude razlika u njihovu samopoštovanju s početka studija i nakon godinu dana, to bi još više opravdalo uvrstiti ga u skup varijabli koje bi mogle predvidjeti prilagodbu studiju.

Cilj ovoga rada je utvrditi prirodu usamljenosti kod studenata, provjeriti trajnost efekata spola, mjesta boravka te financijskih i studijskih opterećenja na samopoštovanje i usamljenost i, na kraju, koje od navedenih varijabli zajedno s uspjehom u srednjoj školi dobro predviđaju prilagodbu u prvoj godini studija.

Metoda

Generacija studenata koja je upisala studij na Filozofskom fakultetu u Zadru akademske 1992/93. godine obuhvaćena je opsežnijim ispitivanjem dva puta tijekom 12 mjeseci. Prvo ispitivanje (t_1) obavljeno je u prvom semestru, šest tjedana nakon početka akademske godine. Drugo ispitivanje (t_2) obavljeno je u trećem semestru, godinu dana nakon prvog ispitivanja. U oba ispitivanja primijenjen je upitnik SUA 92' a u uzorak su ušli studenti koji su kompletno popunili upitnik. U uzorku dominiraju djevojke, jer je takva spolna struktura studenata ovog fakulteta, na kojemu se studiraju društvene i humanističke znanosti.

Za potrebe ovoga rada iz uspitnika SUA 92' analizirani su podaci o spolu, mjestu boravka (je li promijenjeno ili ne zbog dolaska na studij), zatim podaci iz skala što mjere financijsko i studijsko opterećenje, podaci iz Rosenbergove skale samopoštovanja i adaptirane skale usamljenosti (UCLA). Upotrebene skale posjeduju dobra metrijska svojstva (vidjeti u Lacković-Grgin i Sorić, 1995). Pored ovih podataka prikupljenih u oba ispitivanja, u drugom ispitivanju (t_2) prikupljeni su podaci o subjektivnom zadovoljstvu uspjehom na prvoj godini studija (procjena na skali od 5 stupnjeva) kao i procjena koliko je prva godina studija za njih bila stresna (također na skali od 5 stupnjeva). Te mjere služe kao indikatori pozitivne odnosno negativne prilagodbe. Također, koristili smo se podacima iz fakultetske administracije o

općem uspjehu u srednjoj školi te o uspjehu u, za studij, relevantnim predmetima. Ti podaci prikupljeni su tijekom klasifikacijskog postupka pri upisu na studij a kao izvor podataka služile su školske svjedodžbe.

U prvom mjerenju (t_1) obuhvaćeno je 288 studenata. Međutim, tijekom pripreme drugog mjerenja, otkrilo se da je zbog ratnih operacija u Zadru tijekom prve godine studija mnogo studenata napustilo fakultet. Neki su otišli u druga sveučilišna središta, neki u strane zemlje a neki su jednostavno prekinuli studij. Zato je u drugom mjerenju (t_2) obuhvaćeno 129 studenata, koji su kompletno popunili upitnik a bili su ispitani i u t_1 .

Sa svrhom provjere je li došlo do "trošenja" uzorka, izvršene su usporedbe skupine "ostali" i skupine "otišli" u svim relevantnim varijablama mjerenima u t_1 . Nakon što je utvrđeno da se te skupine ne razlikuju u mjestu boravka, usamljenosti i samopoštovanju (tablica 1.) u uzorku "ostali" provjereni su odnosi ispitivanih varijabli iz drugoga mjerenja (t_2), tj. provjereni su efekti nezavisnih varijabli (spola, mjesta boravka, financijskog i studijskog opterećenja) na samopoštovanje i usamljenost (tablica 3. i 4.). Izvršene su i usporedbe postignuća na skalama samopoštovanja i usamljenosti u prvom i drugom mjerenju na skupini "ostali". Uz ove analize u narednom dijelu rada bit će prikazani i rezultati regresijskih analiza kojima se pokušalo utvrditi koje varijable iz prvoga mjerenja dobro prognoziraju zadovoljstvo uspjehom i stresnost u prvoj godini studija (mjerene u t_2).

Rezultati

Tablica 1. Usporedba skupina "OTIŠLI" i "OSTALI" u nekim relevantnim varijablama mjerenima u t_1

Varijable	"OTIŠLI" (N=159)		"OSTALI" (N=129)		χ^2	p
	N	N	N	N		
Mjesto boravka	promijenili 86 nisu promij. 73	promijenili 70 nisu promij. 59			2.615	--
Usamljenost	M = 37.566 SD = 11.143	M = 37.868 SD = 11.111			t -.23	p --
Samopoštovanje	M = 37.188 SD = 6.916	M = 37.449 SD = 6.765			-.32	--
Opći uspjeh u sred. školi	M = 3.81 SD = .71	M = 3.98 SD = .70			1.99	.048

Tablica 2. *Rezultati usporedbe samopoštovanja i usamljenosti za skupinu "OSTALI" u prvom i drugom mjerenju*

Samopoštovanje								
M(t ₁)	SD(t ₁)	M(t ₂)	SD(t ₂)	At.r	r	p	t	p
37.45	6.77	37.89	6.23	.87	.66	.001	.93	—

Usamljenost								
M(t ₁)	SD(t ₁)	M(t ₂)	SD(t ₂)	At.r	r	p	t	p
37.86	11.11	35.40	10.06	.78	.56	.001	2.80	.006

Vrijednosti atenuiranih koeficijenata korelacije (At.r) između rezultata prvog i drugog mjerenja ukazuju na relativno stabilne interindividualne razlike u samopoštovanju i usamljenosti. Vrijednosti t-testa ukazuju da je samopoštovanje ostalo nepromijenjeno dok se je usamljenost značajno smanjila.

Tablica 3. *Efekti mjesta boravka, studijskih i financijskih opterećenja na samopoštovanje u t₂*

Samopoštovanje						
Nezavisne varijable		N	M	SD	t	p
Mjesto boravka	promijenili	70	37.16	6.29	1.52	.131
	nisu promij.	59	38.84	6.09		
Studijsko opterećenje	nisko	67	39.00	6.00	2.13	.035
	visoko	62	36.69	6.30		
Financijsko opterećenje	nisko	62	38.59	6.12	1.24	.218
	visoko	67	37.24	6.31		

Studenti koji su percipirali veće studijsko opterećenje imaju značajno niže samopoštovanje. To je identično rezultatu dobivenom u prvome mjerenju na totalnom uzorku (N=288).

Tablica 4. *Efekti mjesta boravka, studijskih i financijskih opterećenja na usamljenost u t₂*

		Usamljenost				
Nezavisne	varijable	N	M	SD	t	p
Mjesto boravka	promijenili	70	36.34	10.61	1.21	.228
	nisu promij.	59	34.18	9.27		
Studijsko opterećenje	nisko	67	34.96	10.69	.52	.601
	visoko	62	33.89	9.39		
Financijsko opterećenje	nisko	62	34.47	10.61	1.02	.312
	visoko	67	36.27	9.53		

U drugom mjerenju nisu se iskazali značajnim efekti naznačenih varijabli na usamljenost

U narednoj tablici prikazat će se interkorelacije ispitivanih varijabli s napomenom da su varijable br. 3 i br. 4 mjerene u t₂ a sve ostale varijable su mjerene u t₁.

Tablica 5. *Matrica interkorelacija ispitivanih varijabli (N=129)*

Varijable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Opći uspjeh	1.00											
2. Uspjeh u relev. predmetima	.56 ⁺⁺	1.00										
3. Zadovoljstvo uspjehom	.21 ⁺	.16	1.00									
4. Procjena stresnosti	.15	.13	-.17	1.00								
5. Spol	.09	-.09	-.05	.24 ⁺	1.00							
6. Dob	.08	.23 ⁺	-.07	.00	-.22 ⁺	1.00						
7. Mjesto boravka	-.29 ⁺⁺	-.28 ⁺⁺	.12	-.31 ⁺⁺	-.05	-.11	1.00					
8. Stipendija	-.08	-.04	.30 ⁺⁺	-.06	-.05	.00	-.06	1.00				
9. Financijsko opterećenje	.09	.13	.08	.09	-.08	.18	-.04	-.02	1.00			
10. Studijsko opterećenje	.19	.17	-.07	.33 ⁺⁺	-.05	.05	-.28 ⁺⁺	.00	.42 ⁺⁺	1.00		
11. Samopoštovanje	.06	.01	.29 ⁺⁺	-.37 ⁺⁺	-.18	.15	.19	.03	.00	-.16	1.00	
12. Usamljenost	.07	.17	-.15	.28 ⁺⁺	.02	.02	-.31 ⁺⁺	-.13	.12	.17	-.47 ⁺⁺	1.00

Napomena: r^+ značajan na nivou od 5%

r^{++} značajan na nivou od 1%

Izvršene su i stupnjevite regresijske analize (metodom backward). Za kriterij "zadovoljstvo uspjehom na prvoj godini" prediktori su bili sve varijable iz tablice 5., osim varijable "procjena stresnosti". Rezultate posljednjeg koraka regresijske analize prikazuje tablica 6.

Tablica 6. *Prediktori zadovoljstva uspjehom na prvoj godini*

Varijable prediktori	Beta	t	p
Opći uspjeh u srednjoj školi	.269	3.254	.0015
Stipendija (1 ima, 2 nema)	.326	4.131	.0001
Mjesto boravka (promijenjeno, nepromijenjeno)	.172	2.044	.0430
Samopoštovanje	.226	2.806	.0058

$$R = .49$$

$$R^2 = .24$$

Za kriterij "procjena stresnosti" prediktori su bile sve varijable iz tablice 5., osim varijable "zadovoljstvo uspjehom". Rezultate posljednjeg koraka regresijske analize prikazuje tablica 7.

Tablica 7. *Prediktori stresnosti u prvoj godini studija*

Varijable prediktori	Beta	t	p
Spol (m, ž)	.192	2.467	.0150
Mjesto boravka (promijenjeno, nepromijenjeno)	-.177	-2.195	.0300
Studijsko opterećenje	.247	3.070	.0026
Samopoštovanje	-.262	-3.290	.0013

$$R = .53$$

$$R^2 = .28$$

Rasprava

U suvremenim kulturama ali i u primitivnim zajednicama postoji tendencija struktuiranja života u jedinstvene cjeline, odnosno međusobno povezane periode razvoja. Prijelazi iz jednog razvojnog perioda u drugi nerijetko su praćeni ritualizacijama. Njima se naglašava individualno i društveno značenje prijelaza nakon kojega se mijenja dotadašnji život pojedinca. Prijelazi su, dakle, normativni životni događaji. Iako su očekivani, oni ipak na osobu djeluju stresno jer zahtijevaju prilagodbu na novu ulogu i na drukčije okolnosti života. Proces prilagođavanja različito dugo traje a rezultira dobrom ili lošom prilagodbom.

Jedan takav normativni događaj je završetak srednje škole nakon kojeg dio adolescentske populacije kreće prema zaposlenju a dio se upućuje na daljnje školovanje, na sveučilište. Kako se prijelaz na studij odražava na samopoštovanje i usamljenost studenata-početnika, proučavano je u prethodnom radu (Lacković-Grgin i Sorić, 1995). Utvrđen je značajni efekt promjene mjesta boravka na usamljenost studenata, što je, uz rezultate nekih stranih autora o separaciji kao značajnoj antecedenti usamljenosti u kasnoj adolescenciji, navelo na pretpostavku da se radi o tzv. situacijskoj usamljenosti.

Ponovnim ispitivanjem, nakon godinu dana, doista je utvrđeno da je usamljenost studenata značajno manja negoli na početku studija. Zatim, utvrđeno je da efekt mjesta boravka nije dugotrajan, tj. da nakon godine dana promjena mjesta boravka više ne utječe na usamljenost studenata. U prilog usamljenosti kao stanju na početku studija govori i podatak da se usamljenost ne pokazuje značajnim prediktorom ni zadovoljstva uspjehom niti doživljaja stresnosti na prvoj godini studija. Usamljenost se ne javlja značajnim prediktorom stresnosti iako između stresnosti i usamljenosti s početka studija postoji značajna povezanost (vidjeti tablicu 5.). Kako je usamljenost značajno povezana s dva značajna prediktora stresnosti (s mjestom boravka i samopoštovanjem), te su dvije varijable očito supresori usamljenosti. O situacijskoj usamljenosti govori i podatak o nepostojanju trajnog efekta financijskih opterećenja na usamljenost. Dok su se na početku studija siromašniji osjećali usamljenijima, nakon godinu dana oni to više nisu. Studirajući zajedno s ostalima i siromašniji su vjerojatno uspjeli pronaći nove kolege i prijatelje, u čemu ih je na početku studija njihovo siromaštvo više ometalo.

Za razliku od usamljenosti samopoštovanje je ostalo nepromijenjeno nakon godinu dana studija. To se slaže s većim brojem nalaza o stabilnosti samopoštovanja u adolescenciji općenito, te s nalazima Nurmia i Eronena

(1995). Sukladnost je vjerojatno postignuta i zbog upotrebe istog mjenenog instrumenta, tj. Rosenbergove skale samopoštovanja. Utvrđeno je da je efekt studijskih opterećenja na samopoštovanje trajan, odnosno da i nakon godinu dana studenti s višim studijskim opterećenjem imaju niže samopoštovanje. Upotrebene statističke analize ne omogućuju uvid u kauzalnu prirodu odnosa dviju varijabli, koje se pokazuju značajnim prediktorom prilagodbe studija. Stoga bi u budućim istraživanjima valjalo proučiti prirodu toga odnosa.

Prediktivna vrijednost varijabli iz prvoga mjerenja, za kriterije koji indiciraju dobru odnosno lošu prilagodbu studiju tijekom prve godine, ponešto su različiti.

U setu varijabli prediktora zadovoljstva uspjehom nalaze se: opći uspjeh u srednjoj školi, stipendija, mjesto boravka i samopoštovanje. Pri tome, zadovoljstvu uspjehom najviše doprinosi stipendija, u smislu većeg zadovoljstva onih koji nemaju stipendiju. Budući da je mjereno subjektivno zadovoljstvo uspjehom, logično je da su oni koji nemaju stipendije zadovoljniji postignutim uspjehom. Oni ne moraju udovoljavati zahtjevima stipenditora o visokim ocjenama na studiju. Pored stipendije značajnim prediktorom zadovoljstva uspjehom na studiju pokazao se i srednjoškolski uspjeh. To je sukladno nalazima Thombasa (1995), iako se autor koristio drukčijom metodologijom i objektivnim mjerama uspjeha na ispitima krajem prvog semestra.

Mjesto boravka i samopoštovanje pokazali su se dobrim prediktorima i za pozitivan i za negativan kriterij prilagodbe. Pri tome, nepromijenjeno mjesto boravka povezano je s većim zadovoljstvom uspjehom a promijenjeno mjesto boravka s većom stresnošću na prvoj godini studija. Samopoštovanje se javlja kao najvažniji prediktor stresnosti ali i važan prediktor zadovoljstva uspjehom. Više samopoštovanje povezano je s višim stupnjem zadovoljstva a niže samopoštovanje s višim stupnjem stresnosti.

U setu varijabli koje dobro prognoziraju doživljaj stresnosti nalaze se, pored mjesta boravka i samopoštovanja, spol i studijsko opterećenje. Izgleda da se djevojke teže prilagođavaju studiju. No, možda one lakše priznaju da je studijska godina za njih bila stresna. Na takvu ideju navodi veći broj empirijskih radova o nepostojanju spolnih razlika u nekim indikatorima loše prilagodbe studiju (npr. u depresivnosti). Autori tih radova na različite načine interpretiraju dobivene nalaze. Čine to najčešće u terminima selekcioniranosti uzorka djevojaka ili pak govore o jednakosti socijalnih uloga u fakultetskom okruženju i za djevojke i za mladiće (prema Gladstone i Koenig, 1994). Možda u našoj kulturi još uvijek dominiraju tradicionalni stavovi o spolovima i u studentskoj populaciji, pa djevojke studij doživljavaju stresnijim?

S obzirom na istaknutost studentske uloge ne začuđuje što se i studijsko opterećenje pokazuje dobrim prediktorom doživljaja stresnosti na prvoj godini studija. Tome doprinosi činjenica da je studijsko opterećenje povezano s financijskim opterećenjem, koje je, između ostaloga, operacionalizirano i u terminima neposjedovanja novca za udžbenike, pribor i ostalo.

Na kraju, rezultati ovog istraživanja, zajedno s rezultatima spominjanih istraživanja, sugeriraju da je pri odabiru varijabli prediktora dugoročne prilagodbe na studij potrebno, uz odgovarajuće okolinske varijable, pažljivo birati psihološke varijable. Pri tome prednost valja davati stabilnim karakteristikama osobe (npr. samopoštovanju, neuroticizmu) a ne stanjima (npr. stanju usamljenosti, stanju anksioznosti). Psihološka stanja, uz odgovarajuće okolinske varijable, ima smisla uključiti u istraživanja kratkoročnih posljedica prijelaza na studij.

Literatura

- COSTA, P. T. and McCRAE, R. R. (1984) Personality as a Lifelong Determinant of Wellbeing, i knjizi: *Emotion in adult development*, Malatesta, C. Z. and Izard, C. E. (Eds), Beverly Hills, CA, Sage, 141-156.
- FISHER, S. and HOOD, B. (1987): The stress of transition to university: A longitudinal study of psychological disturbance, absent-mindedness and vulnerability to homesickness, *British Journal of Psychology*, 78, 425-441.
- GLADSTONE, T. R. G. and KOENIG, L. J. (1994): Sex Differences in Depression Across the High School to College Transition, *Journal of Youth and Adolescence*, 23, 6, 643-669.
- GRGIN, T., VLAHOVIĆ, V. i RABOTEG-ŠARIĆ, Z. (1985): Neke relevantne karakteristike srednjoškolaca koji namjeravaju i koji ne namjeravaju nastaviti školovanje na fakultetu, *Školski vjesnik*, 1, 34, 3-8.

- HOLMBECK, G. N. and WANDREI, M. L. (1993): Individual and Relational Predictors of Adjustment in First-Year College Students, *Journal of Counseling Psychology*, 40, 1, 73-78.
- LACKOVIĆ-GRGIN, K. i SORIĆ, I. (1995): Samopoštovanje i usamljenost studenata na početku studija, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 33(10), 25-32.
- LU, L. (1994): University transition : major and minor stressors, personality characteristics and mental health, *Psychological Medicine*, 24, 81-87.
- MARRON, J. A. and KAYSON, W. A. (1984): Effects of living status, gender and year in college on college students' self-esteem and life-change experiences, *Psychological Reports*, 55, 811-814.
- NURMI, J. E. and ERONEN, S. (1995): Self-esteem and social strategies in the context of transition to university : a cross-lagged longitudinal study. Poster na VII. europskoj konferenciji iz razvojne psihologije (osebna razmjena s prvim autorom).
- ROKACH, A. (1989): Antecedents of Loneliness : A Factorial Analysis, *The Journal of Psychology*, 123, 4, 369-384.
- ROTENBERG, K. J. and MORRISON, J. (1993). Loneliness and college achievement : Do loneliness scale predict college drop-out?, *Psychological Reports*, 73, 1283-1288.
- SULLIVAN, K. and SULLIVAN, A. (1980): Adolescent-parent separation, *Developmental Psychology*, 16, 93-99.
- TAKAHASHI, K. and MAJIMA, N. (1994): Transition From Home to College Dormitory : The Role of Preestablished Affective Relationships in Adjustment to a New Life, *Journal of Research in Adolescence*, 4, 3, 367-384.
- THOMBAS, D. L. (1995): Problem Behavior and Academic Achievement Among First-Semester College Freshmen, *Journal of College Student Development*, 3, 36, 280-288.

*Katica Lacković-Grgin, Izabela Sorić: TRANSITION AND
ADJUSTMENT OF STUDENTS TO THE UNIVERSITY
ENVIRONMENT*

A one year follow-up study

S u m m a r y

A sample of the student body of the Faculty of Philosophy was given two inquiries: one upon enrolment at the Faculty and another after the first year of study. The aim of the research was to establish the nature of loneliness amongst students, the durability of the effect of moving from home, and the effect of financial and educational burdens on the self-esteem and loneliness of students. The authors desired to establish which of these variables, coupled with other personal and environmental factors, reliably prognosticate the student's adjustment to the university. The indicators of adjustment were the satisfaction with achievement and the assessment of stress during the first year of study.

The results show that loneliness amongst students is situational which validates the assumption that separation from significant persons is a stressful event but without durable effects on loneliness. Self-esteem was shown to be stable while the effects of educational burdens on self-respect proved lasting. In addition, self-esteem, just as the removal from home, showed itself to be a good predictor both regarding satisfaction with achievement and stress during the first year of study.

On the basis of their findings, the authors suggest that in order to investigate the short-termed consequences of entering the university one ought to choose those psychological variables which represent states while for the prediction of long-term consequences traits should be chosen.